

Анастасія Вільчковська

Особливості системи музичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку Карла Орфа

Nauczyciel i Szkoła 2 (54), 131-141

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Анастасія ВІЛЬЧКОВСЬКА

Університет Яна Кохановського в Кельцах,
філія в Петркове-Трибунальським

Особливості системи музичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку Карла Орфа

Słowa kluczowe

K. Orff, dzieci, wychowanie muzyczne, rytmika, przedszkola, szkoła.

Streszczenie

Osobliwości systemu wychowania muzycznego dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym Karla Orffa

Artykuł poświęcono systemowi wychowania muzycznego znakomitego niemieckiego pedagoga, muzykanta i kompozytora Karla Orffa, który od wielu lat pozostaje ogromnie popularny w przedszkolach i szkołach Europy Zachodniej. Znaczący dorobek tego systemu jest powszechni stosowany przez nauczycieli muzyki w wychowaniu muzycznym polskich dzieci.

Key words

C. Orff, children's, music education, kindergarten, school.

Summary

Features of the system of music education of children in preschool and younger school of Karl Orff

Article was devoted to the education system, excellent German music teacher, musician and composer Karl Orff, who for many years remained immensely popular in kindergartens and schools in Western Europe. The significant achievements of this system is widely used by music teachers in the education of Polish children's music education of Polish children.

Мета дослідження

Проаналізувати новаторську систему відомого німецького педагога-музиканта Карла Орфа та показати доцільність її реалізації в сучасних умовах музичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Новаторська система музичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, яку розробив відомий німецький музикант та педагог Карл Орф, отримала значну популярність у дошкільних закладах та школах Європи. Вона врахувала психологічні та фізичні особливості дітей цього віку, зокрема, їх високу схильність до імітації та імпровізації (в музиці та рухової діяльності).

Відомий педагог – новатор у галузі музичного виховання та композитор К. Орф народився в 1895 році в Мюнхені у баварській офіцерській родині, з п'яти років вчився грати на фортепіано та віолончелі. Творче обдарування К.Орфа проявилось одночасно в музиці та літературі. З 1913 року К. Орф поступив до навчання в Академію музичного мистецтва у Мюнхені. Свою професійну музичну діяльність він розпочав з 1915 року, як капельмейстер драматичного театру, а в 1918-1919 р.р. працював в театрах м.Мангейма та Дармштадта.

В 1924 році К. Орф заснував разом з Д.Гюнтер школу музики і танцю в Мюнхені, яка отримала назву “Гюнтершуле”. В цій школі він розпочав працю над створенням нової системи ритмічного виховання дітей і зміг здійснити свої ідеї щодо взаємозв'язку музичного і рухового виховання. В “Гюнтершуле” відбулась експериментальна апробація його концепції новаторського музичного виховання дітей дошкільного віку та учнів молодших класів загальноосвітніх шкіл.

У 30-х роках минулого століття К. Орф розробляв і проводив для дітей радіопроекти, які були зорієнтовані на формування у молодих слухачів мотивації до самостійних творчих музичних ігор, а також виховання у них інтересу до народної музики.

К. Орф, створюючи свою систему музичного виховання дітей, був прихильником Ж.Ж. Руссо, який вважав, що музика і мова мають спільну основу, а також концепцій К.Спенсера і Р. Лаха, які стверджували, що музика виникла з інтонації мови людини. К. Орф підкреслював існуючий паралелізм між етапами розвитку історії музики і способами оволодіння нею дитиною. Тому він вважав, що музичне виховання дітей повинно одночасно поєднувати музику, танець і мову.

К. Орф також підтримував концепцію Я. Бухера, який підкреслював, що музика походить з явищ ритмічних. Ці погляди вище зазначених музикознавців були враховані К. Орфом у розробці власної музично-ритмічної концепції, де на відміну від системи Ж.Е. Далькроза, рухова діяльність дітей не відігравала головної ролі. Виконання рухів під музику не мали чіткого контролю з боку педагога, вони були складовою частиною імпровізації і фантазії дітей.

Найбільше місця у своїй системі К. Орф відводив створенню вокальної та інструментальної музики для дітей. До засобів навчання, які сприяють розвитку дітей, він відносив: ритмізацію мови, складання мелодії до поданого вчителем ритму, підбір текстів до запропонованих їм ритмів та акомпанементу до пісні, продовження запропонованої мелодії шляхом її підбирання та ін.

Для того, щоб удосконалити і полегшити роботу учням, активізувати їх музичний розвиток, К. Орф разом із своєю ученицею, вчителькою ритміки та танців Г. Кеетман розробили “Шульверк” – п'ятитомний

посібник, який містив багато музичних вправ і прикладів. Його матеріал можна було використовувати на уроках музики у загальноосвітніх школах при опрацюванні музично-ритмічних тем.

Система К. Орфа не має на меті професійну музичну підготовку дітей, вона розрахована на масове застосування її у музичному, естетичному та фізичному вихованні учнів незалежно від їх здібностей (музичний слух, ритміка, стан рухової підготовленості). К. Орф був професійним музикантом і композитором, але своєю системою він прагнув до широкого залучення всіх без винятку дітей до чарівного світу музики. Створюючи універсальну методіку, він дбав про відкриття дитиною власного внутрішнього світу. Універсальність системи забезпечує можливість широкого її застосування у різних напрямках навчально-виховної роботи у дошкільних закладах та загальноосвітніх школах.

Завдання та зміст системи музичного виховання К. Орфа спрямовано також на розвиток суспільної свідомості дітей, поглиблення почуття товарищескості і партнерства, отримання певного досвіду спілкування в колективі (у дошкільній групі, класі) під час спільного слухання музики, участі у різних формах імпровізації, танцях, іграх та підпорядкування своїх дій запропонованому їм ритму.

Застосування орфовських методів вокально-інструментального письма для обробки пісенно-танцювального та ритмо-ігрового фольклорного матеріалу, для колективного дитячого музикування та імпровізацій довело їх високу ефективність та доцільність. При цьому “елементарна музика” (термін К. Орфа) виступає як інструмент педагогічного впливу, засіб стимулювання, виявлення початкового художньо-творчого потенціалу особистості та її подальшого розвитку.

К. Орф вважав, що для залучення людини до музики найбільш оптимальним є дошкільний та молодший шкільний період її життя. В цей час закладаються основи для всебічного розвитку людини, особливо її психомоторичної сфери. Проведення занять за методикою К. Орфа не вимагає спеціальних приміщень, зокрема, гімнастичних залів. Їх можна проводити у класній кімнаті, а в період весни, літа, ранньої осені – на свіжому повітрі (майданчик дитячого садка або школи).

Важливе місце в методиці К. Орфа відводиться руховій діяльності дітей. Однак рух у його системі не має заздалегідь визначених форм, він виникає спонтанно, у процесі ігрової діяльності і є імпровізацією дитини в залежності від тематики ігор та ситуацій, які створюються у процесі музичних занять. Виконання різноманітних рухів під музичний акомпанемент (на повітрі це магнітофон) не потребує тривалого чекання дітей у черзі, тому що рухове завдання, як правило, виконується фронтально, всіма дітьми одночасно. Тому рухова активність дітей на цих заняттях є досить високою, що зумовлює їх значну ефективність не тільки

з дидактичних, а й оздоровчих міркувань (більше фізичне навантаження на організм дитини).

Зважаючи на те, що традиції культури кожного народу з одного покоління до іншого передаються через музично-рухові форми ігор, танців, казок, інсценізацій та ін., цей пласт культурної спадщини за системою К. Орфа став основою музично-рухового виховання підростаючих поколінь. Автор „Шульверка” намагається поновити вже забеті з часом ігри, танці, вправи, вважає їх важливим засобом всебічного виховання дітей. Цей матеріал було покладено в основу орфовської концепції, згідно якої діти мають виражати свої емоції за допомогою рухової експресії. За системою К. Орфа діти розширюють свій руховий досвід, розвивають почуття ритму, вчать застосовувати елементарні музичні інструменти, оволодівають чіткою вимовою, починають краще відчувати і розуміти мистецтво, стають відкритими до артистичного самовираження.

На початку 30-х років К. Орф за допомогою інструментального майстра К. Мендлера та за участю знавця музичних інструментів К. Закса сконструював для дітей спеціальні музичні інструменти. Вони отримали пізніше широке розповсюдження як „інструменти К. Орфа” і стали основним методичним засобом його музично-педагогічної системи.

До інструментарію К. Орфа входили перкусійні інструменти, які відтворюють високі звуки (металофони, ксилофони, дзвінки), а також ті, які не окреслюють чітко висоту звука (тамбурини, маракаси, бубони, кастаньети, металеві трикутники та ін.). К. Орф рекомендував також використовувати флейти, гітари і віолончелі. Гра на цих інструментах не викликає особливих труднощів навіть у дітей старшого дошкільного віку і тому дає широку можливість для застосування їх на музичних заняттях.

Перкусійні інструменти використовуються для акомпанементу пісень, віршив і різних ігор, а також для творчої імпровізації дітей. Вони широко застосовуються для різноманітних вправ в удосконаленні слуху та розвитку музичності дітей:

- Розпізнання мелодії;
- Розпізнання різних звуків;
- Рахунок звуків;
- Порівняння висоти двох-трьох звуків;
- Повторення голосом двох звуків різної висоти;
- Розпізнання мелодії пісень;
- Закінчення голосом мелодії пісні, яка спочатку виконувалась на інструменті.

Вищевказані вправи спочатку виконує на інструменті педагог, однак їх можуть виконувати також діти, наприклад:

- „Шукати” на інструменті звуки, які раніше виконувала педагог;
- Грати фрагменти або всю мелодію пісні;

- Імпровізувати різні знайомі їм мелодії;
- Ілюстровати вірш або казку грою на інструменті;
- Акомпанімент різних ігор, ритмічних вправ, ходьби та бігу зі зміною темпа та ін.

Обґрунтовуючи використання дитячого інструментарію у музичному вихованні підростючих поколінь, К. Орф підкреслював, що оволодіння технікою гри на складних класичних інструментах (фортепіано, скрипка та ін.) мимоволі відволікає увагу дітей від музики, імпровізації, що у дитячому оркестрі, де застосовуються запропоновані ним інструменти, можуть брати участь всі без винятку діти, а не лише ті, хто має спеціальну підготовку і є музично обдарованим.

К. Орф вважає, що створення музики виникає у дітей спонтанно, на основі імпровізації. Шляхом імпровізації визначається також ритм, виникає ритмічна мелодія, багатоголосна структура, інструментальні зразки музики, а також рухові і драматично-музичні форми. За думкою К. Орфа, імпровізація на музичних заняттях повинна бути певним чином організована і спиратись не тільки на музичну інтуїцію дітей, а й враховувати певні засоби композиції: повторення, створення варіантів, контрасту, варіаційних форм тощо. Музикування та імпровізація є природнім шляхом розвитку творчих можливостей дітей. Засвоєння ними навичок імпровізації за думкою К. Орфа, є одним із основних педагогічних завдань вчителя музики.

В процесі музичної імпровізації дітям рекомендується широко проявляти свою творчість і фантазію. Наприклад, всі учасники заняття вирішують разом, як можна покращити просту мелодію, яку придумав один з них, в якому темпі більш доцільно її зіграти, який акомпанімент при цьому застосувати і на якому інструменті її можна виконати. Такий метод активізації викликає у дітей інтерес до запропонованого вчителем завдання, впливає на розвиток пам'яті, а також музичної фантазії і здатності до загальної творчості.

В 1930 році було опубліковано перше видання „Schulwerka” (шкільна праця). У вступі до першого – основного його тому, який мав назву „Ритмічно-мелодичні вправи” було зазначено, що „за допомогою елементарних музичних вправ „Schulwerk” намагається підвести дітей до витоків музики і до її початкових форм”. До цієї праці, яка у майбутньому збільшилась до 5 томів, було включено музично-ритмічні вправи, дитячі та народні пісні, балади, інструментальні п'єси, танці, театральні сценки.

Створюючи свою новаторську систему музичного виховання, К. Орф вважав, що ким би не стала дитина у майбутньому – музикантом або лікарем, вченим або робітником, завдання педагогів полягає виховувати в неї творче начало і творче мислення. В індустріальному світі людина інстинктивно хоче творити і цьому бажанню потрібно допомогти. „Schulwerk”

спрямовано на те, щоб пробуджувати дитину до творчих здобутків у галузі музики.

Застосування „Шульверку” не має на меті усунути спеціальне навчання здібних учнів або завадити музикуванню на інших (більш складних) інструментах, навпаки, „завдання посібника – сприяти музичному розвитку одночасно з будь-яким спеціальним навчанням, а також допомогти всім без винятку дітям оволодіти основами музики”.

Концепція музичного виховання К. Орфа почала активно реалізовуватись після другої світової війни, коли у всіх цивілізованих країнах світу розпочалась активна „науково-технічна революція”, урбанізація суспільства, значне прискорення темпу життя та праці, особливо у великих промислових містах, а звідси і суттєве збільшення навчальних навантажень в учнів загальноосвітніх шкіл.

Педагоги і музиканти Західної Європи із великою зацікавленістю сприйняли цю концепцію як новаторську систему, що дозволяла широко використовувати її не тільки у музичному, а також й фізичному вихованні дітей різних вікових груп. Ця система знайшла своє застосування у загальноосвітніх та музичних школах, а також в терапії дітей із затримкою розумового і фізичного розвитку, сліпих, з різними психічними захворюваннями.

У системі музичного виховання К. Орфа можна визначити три основні чинники розвитку особистості дитини: музика, мова і рух. Всі вони тісно пов'язані між собою, а головним компонентом їх інтеграції є ритм. Він стосується музики, мови та рухів (особливо циклічних), коли відбувається періодичне напруження та розслаблення м'язів тіла.

Мова. Поступово ускладнюючи завдання у музичному вихованні вчителі формують у дітей почуття ритму, збагачують культуру рухів, навчають їх основам музикування та володіння своєю мовою. К. Орф у „Schulwerk” значну увагу приділяє слову як елементу поезії та мови, що народжує спів. Поеднання інтонацій, жестів і рухів є первинною основою музики. Тому у розділі – „Музичне речення” акцентується увага педагогів на широкому використанні завдань, які передбачають придумування дітьми власних комбінацій з кількох слів, вимовляння їх у різному темпі, з різними динамічними нюансами, ступенем інтонаційної виразності, різною артикуляцією. Все це допомагає учням у майбутньому при засвоєнні більш складних у ритмічному розумінні пісень та інструментальних п'єс.

Автори „Schulwerk” широко використовують дитячий музично-словесний фольклор – твори усної народної словесності: дитячі лічилки, посівки, словесне голосування у визначенні головних ролей в іграх, загадки, пісні, вірші та ін. Все це є важливим для удосконалення мови, римового чуття, для проведення ігор зі співом, інсценізацій на основі певного вірша, короткої розповіді або казки.

Музика Застосовується у молодших вікових групах, за рекомендацією К. Орфа у найпростіших мелодичних і ритмових формах у відповідності до п'ятитонового звукоряду. Поступово діти засвоюють більш складні структур (одно - і двочастинні), пісні під акомпанемент і без нього, грають у малих і більших ансамблях перкусійних інструментів (флейти, смичкові інструменти та ін.). Це потребує використання різних прикладів створення мелодій і техніки акомпанементу.

Рух

Можливості застосування рухових дій у методиці К. Орфа є дуже багатою, тому що діти у дошкільному та молодшому шкільному віці (для яких вона, в основному, призначена) мають природну потребу у різноманітних рухах (моторика, міміка, жестикуляція). Тому в широкому арсеналі можливостей розвитку рухової функції дітей можна визначити перш за все завдання для удосконалення різних життєво-важливих рухів, а також удосконалення у дітей відпочуття власного тіла, координації і сили рухів, часу та відстані. Все ці завдання реалізуються, переважно, при виконанні основних рухів: ходьба, біг, стрибки, вправи з рівноваги та ін. Пристосування руху до заданого ритму або музичного такту, до рухів партнера чи групи, інсценізація пісень, виконання простих сцен або танців, гра на перкусійних інструментах – все це відноситься до ефективних засобів, що їх рекомендує К. Орф для розвитку рухової функції дітей.

Головною засадою у застосуванні цих елементів є стимулювання бажання дітей знаходитись в атмосфері вільної рухової та творчої діяльності. З часом ця діяльність стає більш цілеспрямованою та організованою щодо опанування техніки рухів та гри на музичних інструментах, вона поступово розширюється і підвищується ступінь складності цих завдань.

Імпровізація. Музично-рухова форма імпровізації виникає з фантазій дитини, яка збуджується під час виконання сюжетних ігор або імітаційних рухів у відповідності з текстом казки або пісні. Перші завдання для дітей повинні бути простими і їм відомими. Імпровізація мелодична (спів або гра на інструменті) є спробою ілюстрації знайомих мелодій та пісень (найчастіше народних), доступних та приємних, які діти швидко запам'ятовують. Кожна дитина по своєму відчуває музику або пісню і по своєму намагається виразити відчуття за допомогою рухів. Тому забезпечення свободи інтерпретації в цьому процесі є обов'язковою умовою.

Подібні вимоги й у залученні дітей до ритмічної імпровізації. Йдеться про таку рухову експресію, яка є узгодженою із обраним дитиною ритмом. Відчуття цього ритму може бути перенесено на різні інші, складніші за координацією рухи (біг з поворотами, підстрибування та ін.), або при виконанні більш простих вправ (нахили та повороти тулуба, рухи руками та ногами із різних вихідних позицій). Така імпровізація може викону-

ватись одночасно всіма учнями даного класу або в підгрупах та парах із застосуванням перкусійних інструментів, а також під плескання в долоні, постукування по підлозі у відповідності із заданим ритмом.

Імпровізація словесна має місце тоді, коли вчитель або самі діти промовляють тексти (з книжок або власні), у сценах драматичних і комічних, під час уроків рідної або іноземної мов.

Рухова імпровізація є синтезом вищерозглянутих форм. Вона полягає у спробах оволодіння рухом у часі і просторі, у визначенні звучання або паузи в музиці у відповідності з індивідуальною експресією, коли кожна дитина визначає собі ритм за допомогою перкусійного інструменту. Рухова імпровізація має місце також при відтворенні танцювальних елементів відповідно до запропонованої музики, при виконанні пісень або інсценуванні.

Ця багатопланова методика, а також рекомендації щодо її застосування, у багатьох країнах використовуються на уроках музики, фізичної культури та в позакласній роботі з учнями, а також в спеціальних школах, де навчаються діти з проблемами у поведінці, у заняттях з логопедії, в клініках та дитячих санаторіях, де проводяться фізіотерапевтичні процедури. Методика К. Орфа також ввійшла до програм педагогічних факультетів вищих навчальних закладів (зокрема, Німеччини та Австрії).

Методичні аспекти орфовської системи не є консервативними. К. Орф, створюючи її, спирався на музичні традиції Австрії та Німеччини, однак кожна нація має свої музичні традиції, які може застосовувати при реалізації концепції К. Орфа.

У післявоєнні 50-ті роки минулого століття за підтримкою міністерства культури Австрії при Моцартеумі (академії музики та образотворчих мистецтв в м.Зальцбурзі) було відкрито інститут К. Орфа, який став національним центром підготовки вчителів музики для дошкільних закладів і початкових шкіл, а також педагогів, які працюють у спеціальних навчально-виховних закладах із глухонімими, розумово відсталими, психо-неповносправними дітьми та молоддю.

Щорічні міжнародні літні курси і семінари, які регулярно проводять співробітники цього інституту сприяють поширенню впливу орфовської системи на музичне виховання підрастаючих поколінь багатьох країн.

Теоретико-методичні засади системи музичного виховання К. Орфа публікуються на сторінках спеціального щорічника інституту (Jahrbuch Orff – Institut). Також періодично видається журнал „Orff – Schulwerk Informationen” головним завданням якого є висвітлення досвіду педагогів – музикантів різних країн, що працюють за системою К. Орфа.

Система К.Орфа отримала розповсюдження майже у всіх країнах Європи, Японії, США, Канади, Турції, Ізраїля та ін. „Schulwerk” перекладено на різні мови світу. Однак творчо використовуючи ідеї К.Орфа педагоги - музиканти цих країн створили національні версії „Schulwerku”, які відрізняються від оригіналу добром конкретного музичного матеріалу (національні пісні, дитячі вірші, казки, танці та ін.).

Під кінець свого життя К.Орф написав: „Незважаючи на те, що методика, яка спирається на елементарну музику вже існує понад 50 років, вона в принципі не втратила своєї популярності. Завдяки її універсальності вона сприймається в цілому світі.. „Schulwerk”, написаний мною для підтвердження цієї ідеї, став популярним в цілому світі, а тільки сама ідея”.

Ідеї К.Орфа отримали широке застосування в системі музичного виховання дітей та учнівської молоді польських навчальних закладів. Починаючи з 60-х років в різних містах Польщі (Катовіце – 1965 р.; Варшава –1967 р. та ін.) були проведені науково-методичні конференції, на яких широко обговорювались питання застосування ідей К.Орфа не тільки в польських школах, а й музичної терапії із сліпими дітьми та з затримкою психічного і фізичного розвитку. Головною метою цих конференцій була презентація методики К.Орфа і впровадження його новаторських ідей до шкільних програм, а також адаптації „Schulwerka” до польської системи музичного.

Більшість польських вчителів музики та музикознавців позитивно оцінювали концепцію К.Орфа і вважали за доцільне її введення до польської системи музичного виховання дітей дошкільного віку, учнів молодших класів та основної школи. Як відмічала польська вчена – музикознавець А. Рутковська – „Спадщина К.Орфа має велике значення у створенні взаємозв'язку між професійною та аматорською музикою шляхом популяризації радості спільної гри та імпровізації, радіості, яка людині відома з давніх часів. На жаль, сьогодні аматорська музика знаходиться глибоко в тіні різних форм професійної музики”.

Однак, на її думку, систему К. Орфа не можна застосовувати у музичному вихованні дітей та учнівської молоді без певних змін, вона повинна бути модернізованою у відповідності до національних польських культурних традицій. А. Рутковська підкреслює, „ що потрібне повне опрацювання такої адаптації і особливо видання її у формі доступної публікації, включаючи вимоги сучасності. Зміни принаймі мають стосуватись практичної частини матеріалу, а сама методика проведення занять залишається корисною для вчителів”.

Слід зазначити що найбільш активну позицію в пропаганді змісту і методики реалізації системи К. Орфа в Польщі, починаючи з 60-х років ХХ століття до наших часів, зайняв популярний серед вчителів мето-

дичний журнал „Wychowanie muzyczne w szkole” (Музичне виховання в школі). На шпальтах цього журналу неоднаразово публікувались для прикладу ритмічні та словесно-ритмічні заняття, які рекомендувались К. Орфом.

На початку 70-х років ХХ століття елементи „Schulwerku” були включені до шкільних програм з предмету „Музика” для учнів початкової школи, зокрема, гра на перкусійних інструментах, пісні та танці різних народів світу. Концепція К. Орфа широко коментувалась в науково-методичних монографіях польських музикознавців [А.А. Буровська, А. Бялковський, М. Пшиходзінська та ін.]. На думку А. Бялковського, „це був переломний час прийняття нової плюралістичної концепції музичного виховання К. Орфа, яка позитивно вплинула на удосконалення змісту предмета „Музика” та підвищила інтерес учнів до цієї навчальної дисципліни”.

Висновки

- Система К. Орфа має на меті масове застосування музики та музично-ритмічних рухів в естетичному та фізичному вихованні дітей, незалежно від їх здібностей (музичний слух, ритміка, стан рухової підготовленості). Ця система знайшла широке застосування у дитячих садках та школах різних країн світу, її ефективність доведена багаторічним педагогічним досвідом.
- Відповідно рекомендацій К. Орфа під час музично-ритмічних занять у дошкільних закладах та початкових класах загальноосвітніх шкіл повинен широко застосовуватись народний фольклор (пісні, танці ігри). Він є дуже різноманітним, має вікові традиції і є ефективним чинником всебічного впливу на психо-фізичний та естетичний розвиток дітей цих вікових груп.
- Організація та проведення музичних занять з дітьми за системою

К. Орфа не вимагає спеціального залу та коштовного обладнання, тому їх можна проводити в умовах кожного дошкільного закладу або загальноосвітньої школи.

Бібліографія

- Куришев Е.В., Куришева Л. Н. *Теорія і практика музичного виховання за системою К. Орфа* / Е.В. Куришев Л.Н. Куришева. К.: ІСДОУ, 1944.-72 с.
- Białkowski A., *Polska koncepcja wychowania muzycznego o współczesne spory o edukacji muzycznej* [w:] *Bliżej człowieka* A. Białkowski, B. Zieliński (red.), Lublin 2002, s. 103-108.
- Keller W. *Einfung in musik fur Kinder*. Mainz 1963.

- Michalak B., *Recepcja Schulwerka Carla Orfa na świecie i w Polsce*, [w:] Białkowski A. (red.), *Nowe trendy w edukacji muzycznej*, Wyd. UMCS, Lublin 2005, s. 131-134.
- Orff K., Keetman G., *Schulwerk musik für Kinder*. Mainz 1954.
- Orff K., *Das Schulwerk – Ruchliek und Ausbick*. Mainz 1963.
- Rutkowska A., *Orff – Schulwerk. Praca szkolna K. Orffa w Polsce*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole”, nr 4, 1976, s. 156-157.
- Rutkowska A., *Interesująca propozycja dotycząca dzisiejszego wychowania fizycznego*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole”, nr 3, 1967, s. 87-89.